

3 INTARPAS. SUBSIDIJŲ PO PRASTOVŲ IR PAJAMŲ POKYČIO RYŠYS

Prasidėjus pandemijai subsidijos per prastovas ir subsidijos po prastovų (kartais vadinamų subsidijų darbdaviams) buvo vienos svarbiausių valstybės pagalbos ekonomikai priemonių.

Subsidijų per prastovas tikslas buvo išsaugoti darbo vietas. Ši subsidija, skirta daliai darbuotojo darbo užmokesčio kompensuoti, buvo mokama darbdaviams, kurie dėl apribotos veiklos arba dėl klientų ar užsakymų trūkumo išleisdavo darbuotojus į prastovas. Tai turėjo sumažinti atvejų, kai darbdavys nusprendavo atleisti darbuotojus. Subsidijų po prastovų tikslas buvo padėti darbdaviams ekonomiškai sunkiu laikotarpiu po pavasario karantino (paklausai galimai atsigaunant lėtai arba tik iš dalies) ir prisidėti prie darbuotojų išlaikymo.

Subsidijas po prastovų įmonės galėjo gauti šiais pagrindiniais atvejais¹⁴:

1. Jei skelbė prastovas per karantiną. Subsidija buvo mokama už prastovose buvusius darbuotojus;
2. Jei buvo įtrauktos į VMI nuo COVID-19 nukentėjusių įmonių sąrašą. Subsidija buvo mokama už 10 darbuotojų, jei įmonėje dirbo iki 20 darbuotojų, ir už 50 proc. darbuotojų, jei įmonėje dirbo 21 ir daugiau darbuotojų;
3. Jei po karantino įdarbino naujų remiamų bedarbių, pavyzdžiui, neįgaliųjų, nekvalifikuotų, jaunų ir kt.

Pastebėtina, kad antru ir trečiu atvejais nebuvo būtina skelbti prastovų. Subsidijos po prastovų buvo mokamos 6 mėn.: paprastai pirmus du mėn. 100, vėlesnius du – 50, o paskutinius du mėn. – 30 proc. darbuotojo darbo užmokesčio (paprastai subsidija negalėjo viršyti MMA). Darbdavys turėjo įsipareigoti po subsidijos pasibaigimo mažiausiai tris mėnesius išlaikyti bent pusę darbuotojų, už kuriuos buvo gauta parama. Jei įsipareigojimo nesilaikyta, subsidijos grąžinti nebuvo privaloma, tačiau darbdavys 12 mėn. negalėdavo dalyvauti remiamo įdarbinimo, darbo vietų steigimo, pritaikymo subsidijavimo, vietinių užimtumo iniciatyvų projektuose¹⁵.

Subsidijos po prastovų buvo viena svarbiausių valstybės paramos priemonių. Jų 2020 m. išmokėta 611 mln. Eur, ši suma sudarė apie pusę visos tiesioginės valstybės paramos verslui sumos ir apie 5,7 proc. 2020 m. valstybės biudžeto pajamų (neįskaitant ES paramos lėšų). Subsidijų per prastovas išmokėta beveik tris kartus mažiau – tik 213 mln. Eur. Kadangi subsidijų po prastovų išmokėta ypač daug, prasminga nustatyti, ar jos buvo išmokėtos labiausiai nuo pandemijos nukentėjusioms veikloms.

Nustatyti, kiek veikla nukentėjo, galima iš pardavimo pajamų, gautų kovo–gruodžio mėn., palyginti su 2019 m. atitinkamu laikotarpiu, pokyčio. Pagal šį kriterijų tarp dešimt daugiausia subsidijų po prastovų gavusių veiklų tik trys (maitinimo, transporto priemonių prekybos ir drabužių siuvimo) susidūrė su dideliu (daugiau nei 10 %) pardavimo pajamų kritimu, joms išmokėta 89 mln. Eur subsidijų (žr. lentelę). Dviejų veiklų (didmeninės prekybos ir sveikatos priežiūros) pardavimo pajamos reikšmingai (daugiau nei 5 %) augo (netgi panašiu tempu kaip 2017–2019 m.), tačiau joms išmokėta taip pat 89 mln. Eur. Kitos penkios veiklos susidūrė su santykinai nedideliu (ne daugiau nei 5 %) pardavimo pajamų kritimu ar augimu ir gavo 184 mln. Eur subsidijų. Tiesa, pajamų kritimas nebūtinai buvo susijęs su pandemija, jį galėjo lemti ir kiti veiksniai, pavyzdžiui, pasaulinės rinkų tendencijos, didelių įmonių priskyrimas kitai ekonominei veiklai ir pan.

Apskritai tik 120 mln. Eur, arba 20 proc. visos subsidijų po prastovų sumos, išmokėta ekonominių veiklų, kurių pardavimo pajamos krito daugiau nei 10 proc., įmonėms. Beveik pusę visų subsidijų sumos gavo veiklų, kurių pardavimo pajamos smarkiai nekito (metinis pokytis sudarė nuo –5 iki 5 %), įmonės. Veiklų, kurių pardavimo pajamos reikšmingai augo (daugiau nei 5 %), įmonės gavo 138 mln. Eur. Dešimt veiklų, susidūrusių su didžiausiu pajamų augimu (išreikštu eurais), gavo 173 mln. Eur, o dešimt veiklų, susidūrusių su didžiausiu pajamų kritimu – tik 156 mln. Eur subsidijų.

¹⁴ <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/karantinas-baigesi-valstybes-parama-islieka-kokia-ji>

¹⁵ <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/valstybes-pagalba-po-karantino-viskas-ka-reikia-zinoti-apie-subsidijas>

Taigi, toks paramos pasiskirstymas reiškia, kad tiek reikšmingai nukentėjusios, tiek pastebimiau nepaveiktos ekonominės veiklos gavo gana panašias subsidijų po prastovų sumas. Jei būtų buvusi išmokėta ta pati subsidijų po prastovų suma, tačiau tik toms veikloms, kurių pajamos krito, tada minėtos veiklos būtų gavusios šiek tiek daugiau nei du kartus didesnę paramą.

Gautos subsidijos ir pardavimo pajamų pokyčiai pagal ekonomines veiklas

Ekonominė veikla	Subsidijos po prastovų, mln. Eur	Subsidijos per prastovas, mln. Eur	Subsidijų po prastovų ir per prastovas santykis	Pardavimų pokytis per metus, proc.	Pardavimų pokytis per metus, mln. Eur
G47. Mažmeninė prekyba	66,0	21,6	3,1	1,6	172,8
G46. Didmeninė prekyba	57,4	14,4	4,0	5,5	1 112,6
H49. Sausumos transportas	46,3	11,0	4,2	-2,6	-168,0
C31. Baldų gamyba	42,7	7,9	5,4	0,8	12,7
I56. Maitinimas	41,0	30,9	1,3	-27,3	-210,4
G45. Transporto prekyba	34,2	9,7	3,5	-12,0	-431,5
Q86. Sveikatos priežiūra	31,5	10,3	3,1	7,5	70,1
F43. Specializuota statyba	14,9	4,7	3,2	-0,1	-1,3
C14. Drabužių siuvimas	13,8	4,1	3,3	-13,4	-46,2
C10. Maisto gamyba	13,5	3,1	4,3	1,3	45,9
F41. Pastatų statyba	11,9	4,1	2,9	1,2	32,1
P85. Švietimas	11,7	4,8	2,4	-8,6	-17,3
C25. Metalų gaminiai	11,7	2,7	4,3	-2,5	-25,8
C16. Medienos gaminiai	11,3	2,2	5,2	0,7	7,5
C13. Tekstilės gamyba	10,1	3,9	2,6	-3,0	-11,8
H52. Sandėliavimas	9,9	3,3	3,0	-3,5	-152,7
I55. Apgyvendinimas	9,6	8,9	1,1	-56,7	-146,8
C29. Transporto gamyba	8,0	1,7	4,8	7,9	27,8
N78. Įdarbinimo veikla	6,7	1,3	5,2	-7,3	-24,7
M69. Teisinė ir apskaitos veikla	6,2	1,1	5,6	11,2	33,6
C22. Guminiai ir plastikiniai gaminiai	6,1	1,1	5,7	-1,3	-13,5
R93. Sportinė veikla, pramogų organizavimas	6,1	4,9	1,2	-38,4	-51,0
L68. Nekilnojamojo turto operacijos	6,0	2,8	2,2	-0,2	-3,0
C33. Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas	5,9	1,1	5,5	-10,1	-60,8
M70. Pagrindinių buveinių ir konsultacinė valdymo veikla	5,7	1,5	3,7	-7,0	-55,3
C27. Elektros įranga	5,7	1,1	5,4	-7,3	-25,4
C32. Kita gamyba	5,7	2,6	2,2	28,6	70,4
S96. Kita asmenų aptarnavimo veikla	5,3	2,8	1,9	-1,4	-1,1

Šaltiniai: Užimtumo tarnyba, Tarpžinybinė mokesčių duomenų saugykla ir Lietuvos banko skaičiavimai.